Iets over het Schaatsenrijden

Welk een genot, op de ijzers te drijven!
't Ruim te doorkruisen in gonzende vlucht;
Bogen op 't galmend kristal te beschrijven,
Zacht gedodeind, als gewiegd op de lucht!
Reiger, hoe vaak bij uw zwaai door de wolken,
Wenschte ik, benijdend, uw wieken voor mij;
Maar nu ik zweef langs de blauwende kolken,
Houd uw gevleugelt. Ik vlieg er als gij.

Zoo zingt de vaderlandsche dichter Bogaers in zijn gedicht „De Schaatsenrijder". En wie het genot van die edele sport kennen — zeg maar zoowat elk Nederlander dus — zal den poëet in zijn enthousiasme kunnen volgen. Ja, zoowat elk Nederlander zal wel schaatsen kunnen rijden, en als er onder de jongeren betrekkelijk minder rijders zijn dan in onze jeugd, dan komt dit enkel en alleen door het feit, dat de winter er den laatsten tijd nogal eens de hand mee licht. Want aan de liefhebberij mankeert het niet bij ons. We willen nu niet zeggen, dat wij knapper bolleboozen in het schaatsenrijden zijn dan b.v. de Noren, de Engelschen, de Amerikanen, maar we hoeven er in elk geval niet voor uit den weg te gaan. En heel eigenaardig is het, te bedenken, dat de Nederlander, anders, onder ons gezegd en gezwegen, nu niet direct het voorbeeld en type der bevalligheid onder

Illustratie uit: Schaatsenrijden door Mr. J. van Buttingha Wichers.

de volken, juist voor de luchtigste en meest gracieuse aller sporten zoo'n ontzaglijke liefhebberij heeft, en erin uitmunt. En wij zijn niet de eersten, die dat opmerken. Henri Havard, de bekende Fransche schrijver, die langen tijd in ons land vertoefde, lucht in een aardige beschrijving reeds zijn verwondering over de verandering, die de van nature wat langzame en wat stijve Nederlander ondergaat, zoodra hij de schaatsen heeft ondergebonden.

En ook andere schrijvers gaven hun verwondering er over te kennen.

Lees dit b.v. eens:

„Geen volk ter wereld is ongevoeliger voor den zedelijken invloed van het schoeisel op den geheelen mensch, dan de Nederlander. Trek den Nederlander dansschoenen aan; gesp hem sporen om de hielen; rust hem uit met jachtstevels; schoei hem met de treurspellaars of met de blijspelmuil; gij verandert daarmede den man niet. Hij wordt daarom nog geen ware danser, ruiter, jager of komediant. Hij blijft een Nederlander, die danst, rijdt, jaagt of komedie speelt. Maar geef den Nederlander een paar schaatsen onder de voeten, — en hij is geen Nederlander meer. Hij is schaatsenrijder, zóó geheel schaatsenrijder, als ooit een Spanjaard danser, een Engelschman ruiter, of een Franschman komediant was. Hij is een man-schaats, (— een homme-patin zouden de Franschen zeggen —) geworden. De laarzen van zeven mijlen, die van Klein Duimpje een Gerrit Langbeen maakten, veranderden dien houthakkersknaap niet meer dan de schaats het den

Illustratie uit: Schaatsenrijden, door Mr. J. van Buttingha Wichers.

Nederlander doet. Het schijnt een betoovering, een spokerij, een gedaanteverwisseling als uit de „Metamorphosen" van Ovidius."

Deze aardige beschouwing is ontleend aan J. P. H. „De Schaatsenrijder", welk citaat wij vonden in het standaardwerk „Schaatsenrijden" van Mr. J. van Buttingha Wichers, waaraan wij ook verscheidene andere bijzonderheden voor dit artikel ontleenden.

En niet alleen, dat de schaatsenrijderij ons luchtigheid en zwierigheid geeft; ze doet nog meer: ze geeft ons levenslust, pittigheid; ze geeft ons kracht om er tijdenlang bij de kachel in de huiskamer op te teren. En dan, ze geeft ons gemoedelijkheid, goedgehumeurdheid. Op het ijs is een mensch altijd pleizierig gestemd, er is in die fijne ijs-atmosfeer iets zuiverends, en dat niet alleen voor het bloed, maar voor ons heelemaal van binnen en van buiten. Men spreekt wel eens van de ijskorst van liefdeloosheid om het hart van dezen of genen uit dien en dien roman, en wij gelooven graag dat je menschen hebt met ijskorsten om hun hart, maar dat komt zoo goed als niet voor bij lui, als ze een ijskorst onder de voeten hebben. Op het ijs is alles goedigheid, inschikkelijkheid, pleizierigheid, en als je iemand omver rijdt, pardon en pas-de-quoi, dan staat hij weer op, en de zaak is uit de wereld, want je weet, dat op het ijs niemand met opzet een ander van de been loopt of 'n hak zet. En is het niet verklaarbaar, die welgezindheid, wanneer je zelf zwierend en genietend er zoo lekker zaligjes aan toe bent als misschien nooit anders.... Het ijs verbroedert de menschen; politiek en godsdienst, kunst en wetenschap, alle twistpunten... zijn voor een wijle terzijde gesteld. Er heerscht verbroedering tusschen wildvreemden. „Op het ijs", zegt de schrijver A. Ising, — „worden de menschen verbroederd; men spreekt elkander onderling toe, waarschuwt elkaar voor gevaarlijke plaatsen; men helpt iemand, dien men nooit te voren gezien heeft, aan een mes, een touwtje of een stuk band; men schaamt zich niet, naast een boerenknaap te gaan zitten en evenals hij een kleine verversching te gebruiken; men wijkt voor elkeen, en heeft achting voor een ieder, die een goed rijder is."

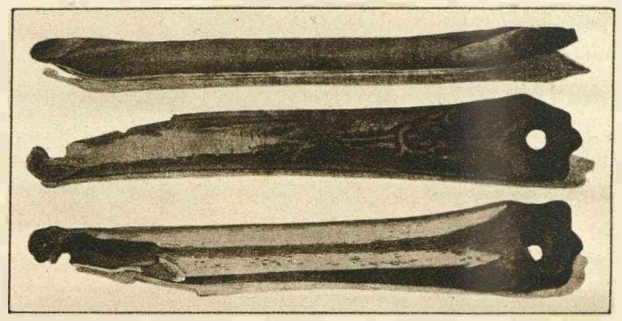
Op de baan is het alles vroolijkheid, de vlaggen wapperen dat het een lust is, de kraampjes met versnaperingen staan volgepakt met grage eters en drinkers en de bazen lokken er nog altijd meer met hun vroolijken roep van „Leg er 's an! Leg er 's an!", de baanvegers waaieren met lange bezems het afgereden ijspoeier weg, de kijkers staan bij hoopjes aan de kanten der banen,

Illustratie uit: Schaatsenrijden door Mr. J. van Buttingha Wichers.

waarop de rijders- en rijdsters-alleen in kunstige zwieren hun namen op het ijs schrijven en desnoods ook die van hun verloofden; waar paartjes, de handen of armen ineengestrengeld als een soort van pas de quatre dansen; of lange risten van liefhebbers aan één stok snel voorwaarts zweven, terwijl terzijde op 'n onaanzienlijk baantje kinderen en andere beginners met in de lucht zwierende armen vooruit, maar vaak ook achteruitkrabbelen, maar het grootste deel van den middag op hun neus of op hun achterste liggen,... en toch maar niet moedeloos of ongeredderd worden. Het lijkt er niet naar. Een ieder is hier goedsmoeds, van klein tot groot, hier op het lekkere, zalige ijs.

Wie zou het schaatsenrijden toch wel hebben uitgevonden? is de vraag, die wij al zoo menigmaal hebben aangehoord. Helaas, zonder er behoorlijk op te kunnen antwoorden. Want hoe onpleizierig het ook is zulks te doen, we moeten met de hand op het hart bekennen dat we er niks niemendal van weten. Wel zijn er natuurlijk aanwijzingen hier en daar in de literatuur, dat het schaatsenrijden al iets zeer oud is. Volgens de Noorsche fabelleer zou die kunst zelfs afstammen van Braga, den Germaanschen god der poëzie. Zijn leerlingen waren Uller, Harold en Tialf, de vriend van Thor, den dondergod. Deze goden worden bij elkander wel de sneeuwschoengoden genoemd. De Noorsche helden waren mal op het sneeuwschoenloopen. De schaatsen in den ouden tijd door de Noren gebruikt, waren een soort van houten glijborden. Men gelooft algemeen dat de Friezen deze houten glijborden eveneens kenden, men neemt aan, dat die glijborden zeer lang waren, meer wat men tegenwoordig Ski's noemt; maar men vergete niet dat die meer op sneeuw of besneeuwd ijs dan op het gladde gave ijs voldoen konden, en toen men meer en meer op het ijs zelf ook thuisraakte, zochten de menschen naar een harder zelfstandigheid voor de schaats. En men maakte ze van been. Eerst had men gewoon beenderen van dieren, voor-

No. 1. Beenen schaats van op zijde gezien; No. 2. idem, van boven gezien: No. 3. idem, van onderen gezien. (Uit: Mr. J. van Buttingha Wichers.)

al dijbeenderen zóó maar onder den voet gebonden, en het is wel eigenaardig, dat men bij een schaats nog heden ten dage van het ijzeren deel als van den schenkel spreekt, (schenkel toch beteekent dijbeen.) Ook ribben vooral van koeien werden veel gebruikt.

Toch, rijden, rijden in den waren zin des woords, was op die beenen schaatsen vrijwel onmogelijk. Het been was nooit zoo te vormen, dat het tot de technische perfectie van het schaatsijzer komen kon, en het had ook bij lange na niet de hardheid van het ijzer of het staal; het sneed niet; het ware rijden dat behalve uit glijden dus ook uit scherp afzetten bestaat, kon alleen op ijzeren of stalen schaatsen geschieden.

In Holland, zegt men, werden de ijzeren schaatsen voor het eerst gebruikt, en vandaar uit verspreidde de roep zich over de heele wereld. Reeds in de 14e eeuw reed men in Holland op ijzeren schaatsen.

Allengs zijn deze ijzeren vormen verbeterd en verfraaid; ieder kent de Amerikaansche kunstrijdersschaats van vernikkeld op gepolijst staal, de Friesche en Hollandsch Friesche schaatsen van velerlei makelij, en menigeen onder u heeft de echte Hollandsche schaats met de lange ijzeren krul vooraan nog gekend; achteraf bezien een gevaarlijk modelletje; menig rijder kwam met zijn krul in die van een buurman en tuimelde leelijk. Die vorm is dan ook vrijwel in onbruik geraakt. Maar wat zeker niet in onbruik geraakt is, dat is de liefhebberij voor het schaatsenrijden bij ons volk. Als het ijs maar èventjes kan, dan probeeren de waaghalzen van jongens het al, en als een steen er niet doorgaat, denken zij, dat het ijs hen ook wel houden zal. En zijn de jongens er eenmaal op, dan duurt het maar een ommezientje en de grootemenschen zijn er ook op, en er niet af te slaan voor het pikdonker.

Neen, aan ons ligt het niet, dat er den laatsten tijd zoo weinig schaatsengereden wordt.

Dat blijkt nu ook weer, nu het water sinds eenige dagen dicht ligt! Hoe vele liefhebbers van de edele sport, halen thans hun hart niet op!

S.